

Till
Utbildningsdepartementet

Idéburna Skolors Riksförbunds yttrande om betänkandet Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU 2024:81)

Idéburna skolors riksförbund (ISR) organiserar icke vinstutdelande fristående skolor och arbetar för att stärka möjligheterna för olika idéburna pedagogiska alternativ att bedriva förskola/skola inom det svenska utbildningsväsendet. ISR verkar för att försvara friskolereformens mångfaldssyfte och för en deltagande målstyrning där skolorna själva kan styra över hur verksamheten ska organiseras för att nå de nationella målen. På så vis främjas en reell pedagogisk mångfald, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet för elever och föräldrar.

Med idéburna skolor avses den definition som tagits fram av utredningen Idéburna aktörer i välfärden, SOU 2019:56

Sammanfattning

Betänkandet "Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning" innehåller många bra förslag – som att stärka det ämnesdidaktiska innehållet och lärarnas hantverksskicklighet (praktiska och metodiska kunskaper), ett starkare fokus på lärande och undervisning liksom på barns utveckling. I stort kan betänkandet beskrivas som ett återgångsförslag – det ska bli mer likt hur det var för ungefär 50 år sedan.

Tyvärr saknas en ordentlig analys av lärarutbildningens grundproblem och vad som krävs för att utveckla lärarutbildningen till en akademisk professionsutbildning som utbildar professionella lärare med hög kompetens (vilket sägs vara målet). Utredningens snäva inriktning och direktivets tydliga beställning när det gäller hur antagningskraven kan höjas, hur ämneslärarutbildningen kan stärkas och hur utbildningsinnehållet mer kan inriktas mot ämneskunskaper, kognitionsvetenskap och praktisk metodik, gör att förslagen inte grundas i en analys av lärarutbildningen som helhet. Detta gör förslagen mindre kraftfulla.

Det är märkligt att en statlig utredning så detaljerat föreskriver och ramar in ett utbildningsinnehåll på ett sätt som ibland har karaktären av läroboksintroduktion. Det gäller såväl texten om läs- och skrivutveckling som kognitionsvetenskap. Att kognitionsvetenskap får så stor plats i utredningen följer visserligen av direktiven, men frågan hade kunnat behandlas utifrån en större insikt i lärarutbildningens historia och det utbildningsvetenskapliga kunskapsområdet.

I betänkandet knyts kognitionsvetenskap till det internationella området "Learning and instruction sciences" vilket motsvarar delar av pedagogiken. Att ersätta detta med "kognitionsvetenskap" utan att med ett ord nämna det pedagogiska kunskapsområdet åsidosätter lärosätenas autonomi på ett häpnadsväckande sätt.

ISR tillstyrker:

Förslagen om

- krav på lägst betyg C i Svenska 3 eller svenska som andraspråk 3 för antagning till grundläroverutbildning F-3 och 4-6 samt ämnesläroverutbildningarna
- krav på lägst betyg D i Svenska 3 eller Svenska som andraspråk för antagning till förskolläroverutbildningen
- att öka utrymmet ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier ökar med 15 hp
- att använda det ökade utrymmet för ämnesstudier och ämnesdidaktik till att förstärka utbildningen om barns läs- och skrivundervisning för F-3 och 4-6 utbildningarna
- att för 7-9 och gymnasieutbildningarna främst förstärka det ämnesdidaktiska innehållet
- att yrkesläroverutbildningen får 15 hp mer ämnesdidaktik
- ett minskat och delvis förändrat UVK-innehåll
- om resursförstärkning genom högre ersättningsbelopp

ISR avstyrker:

Förslagen om

- att särskilt peka ut kognitionsvetenskap i examensbeskrivningar
- att avsätta särskilda medel och ge Skolverket uppdrag om fortbildning i kognitionsvetenskap
- särskilda forsknings- och forskarutbildningsinsatser i kognitionsvetenskap
- nya examensmål för förskollärover- och grundläroverutbildningarna angående läs-, skriv- och matematikutveckling
- förändringar av examensmålen

ISR föreslår

- att utreda hur idéburna skolor i större utsträckning kan medverka i läroverutbildningarna – dels genom att ta emot VFU-studenter, dels genom att tillföra utbildningarna praktiska-metodiska kunskaper

Bakgrund och motiv

ISR ställer sig bakom samtliga principiella utgångspunkter för utredningens förslag: lärarstudenterna behöver vara motiverade; ha goda kunskaper och förutsättningar för yrket; utbildningarna behöver kopplas närmare den blivande yrkesrollen samt kopplas till skolverksamhet med medverkan av aktiva lärare; utbildningarnas vetenskapliga grund behöver utvecklas och ämneskunskaper och ämnesdidaktik behöver stärkas. Det behövs också mer resurser.

En viktig aspekt för att höja kvalitén på utbildningen är att höja antagningskraven utan att alltför många exkluderas. Här har utredningen landat på en rimlig nivå - särskilt som man samtidigt föreslår satsningar på behörighetsgivande kurser. Ett annat sätt är att satsa mer på olika former av kortare utbildningar (KPU) där studenterna redan innan de börjar har visat sig klara högskolestudier – också detta laborerar utredningen med.

För att utbilda professionella lärare med hög kompetens krävs en akademisk professionsutbildning av tillräckligt hög kvalitet. Lärarutbildningen har dock aldrig helt fått utvecklas till en akademisk professionsutbildning. I snart 50 år har lärarutbildningen varit i högskolesystemet utan att ha hittat former och innehåll som fungerar fullt ut i det akademiska systemet. Till skillnad från flera andra stora akademiska professionsutbildningar saknas grundläggande resurser till forskning och forskarutbildning. Detta beror på akademins struktur. Lärarutbildningarna är oftast inplacerade på en filosofisk fakultet där ämnen med många disputerade och forskarutbildning får forskningsresurserna medan olika typer av lärarutbildningsinstitutioner länge i stor utsträckning bars upp av icke disputerade adjunkter (ofta skickliga lärare). Under lång tid har det funnits en press mot att anställa disputerade lärarutbildare vilket medfört att disputerade lektorer utan skolerfarenhet fått ett stort inflytande i utbildningen. Därigenom har professionen fått ett mindre inflytande över såväl de blivande lärarnas kunskaper som över utvecklingen av den intellektuella basen för yrkesutbildningen. Inlemmandet av lärarutbildningen i högskolesystemet har inte på samma sätt som andra akademiska professionsutbildningar utvecklats runt en egen 'kunskapskropp', bestående av teoretiska såväl som tekniska kunskaper. Istället är det andra (ofta utan erfarenhet av yrkesverksamheten) som definierar vad som är god kunskap i yrket.

För att höja kvaliteten i lärarutbildningen behöver steg tas för att få den att mer likna andra akademiska professionsutbildningar. Det innebär att professionen behöver få ett större inflytande över innehållet vilket i sin tur förutsätter att det finns forskarutbildade och forskande lärare. Bristen på forskarutbildade lärare är erkänd. Den hänger i sin tur ihop med att glappet mellan grundutbildningen och forskarutbildning är alltför stort. Trots en lång akademisk utbildning är övergången till forskarutbildning inte självklar och kan kräva orimligt många överbyggande kurser. Tidigare fanns i princip två vägar till forskarutbildning – antingen i ämnet (där många lärare inte har tillräckligt med ämnespoäng för att kvalificera sig) eller i pedagogik (där lärarutbildningen inte gav tillräckligt antal poäng som grund för en forskarutbildning). Lärarutbildningsreformen 2001 försökte åtgärda detta genom att införa

utbildningsvetenskap som ett vetenskapsområde i analogi med det medicinska området för blivande läkare. Trots kurser i olika ämnen finns en progression inom det medicinska området vilket i sin tur kvalificerar för vidare studier. Tanken var också att utbildningsvetenskap skulle bli ett vetenskapsområde i likhet med medicin, teknik, humaniora etc och därigenom få fakultetsresurser för forskning och forskarutbildning. Så blev det inte – istället har utbildningsvetenskap kommit att bli ett slags smörgåsbord inom ramen för ämnesbaserade filosofiska fakulteter. Fortfarande är inte frågan om övergången från grundutbildning till forskarutbildning löst för lärare. Lärarutbildningen behöver därför ett huvudområde som studenterna kan kvalificera sig inom och där det finns en progression.

Det som är lärarprofessionens unika kunskapsområde är (ämnes)didaktik. Det är ett framsteg att ämnesdidaktiken, som ju är kärnan i lärares yrkesrelaterade kunskaper, förstärks i de förslag som läggs fram. Dock hanteras den mer som en slags tillämpning av ämneskunskaper och kognitionsvetenskapliga kunskaper än ett kunskapsområde i egen rätt.

ISR menar att en förstärkning av ämnesdidaktiken som eget kunskapsområde är centralt för en lärarutbildning med hög kvalitet. Eftersom skolans organisation och ämnen inte överensstämmer med akademins behövs ämnesdidaktiken som en brygga mellan akademien och skolan. Ett tydliggörande och förstärkning av ämnesdidaktiken skulle också öppna för att utveckla lärarlegitimationen så att den blir mer funktionell i förhållande till alla landets skolor.

Mot ovanstående bakgrund avstyrker vi förslagen om kognitionsvetenskap så som de utformats – men inte innehållet. Det är positivt att barns kognitiva utveckling återigen lyfts fram som ett centralt innehåll. Mycket av det som utredningen lyfter fram som kognitionsvetenskap har tidigare funnits inom ramen för pedagogik (som inlärningspsykologi) och metodik. Som utredningen beskriver finns det anledning att fundera över om områdena lärande och undervisning behandlas alltför ensidigt, teoretiskt och abstrakt i lärarutbildningarna. Detta är dock inte ett skäl att avgränsa ett nytt område – kognitionsvetenskap – och samtidigt utesluta pedagogik som ju i sina inlärningspsykologiska delar bär mycket av ett sådant innehåll. Utredningen hänvisar till området "Learning and instruction" (som finns i de flesta lärarutbildningar runt om i världen) som motsvarigheten till 'kognitionsvetenskap'. Vi menar att kognitionsvetenskap är en alltför snäv beteckning för området "Learning and instruction", som istället motsvarar delar av pedagogiken och inlärningspsykologin. Utredningens direktiv om att öka de kognitionsvetenskapliga inslagen skulle kunna hanteras med större hänsyn till den struktur och innehållsliga organisering som idag finns på lärarutbildningarna. Det utesluter ju inte att köpa in expertis när det gäller hjärnforskning och neurovetenskap.

Samtidigt som vi håller med om att F-3 och 4-6 utbildningarna behöver starkare inriktas mot läs- och skrivutveckling så avstyrker vi förslagen om förändrade examensmål med ett sådant innehåll. Vi menar att examensmålen inte ska peka ut specifika kunskapsinnehåll med en sådan detaljeringsgrad.

Av samma skäl avstyrker vi examensmål som relaterar till kognitionsvetenskap liksom evidensbaserad vetenskaplig grund för lärarutbildningen. Frågan om vetenskaplig grund är komplex och bör inte reduceras till en fråga om vetenskaplig evidens för vissa metoder i ett yrke där professionella bedömningar av specifika barn och situationer är avgörande för framgång.

Till sist vill vi lyfta frågan om hur idéburna skolverksamheter i större utsträckning skulle kunna medverka i lärarutbildningarna. Sveriges idéburna, icke vinstutdelande fristående skolor tillför många unika mervärden till både utbildningssystem och elever. En närmare samverkan skulle gagna alla intressenter.

För Idéburna skolors riksförbund

Håkan Wiclander, Ordförande

Ingrid Carlgren, styrelseledamot,

Epost: info@ideburenskola.se

Hemsida: www.ideburenskola.se